

Sammanfattning

Undervisning vid Hem för vård eller boende, HVB

Elever får inte den
undervisning de har rätt till

3 | Sammanfattning

Alla barn och ungdomar oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala eller ekonomiska förhållanden har rätt till en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Med utgångspunkt från detta och att alla elever i åldern 7–16 år har skolplikt har Skolinspektionen granskat om denna rättighet även förverkligas för ungdomar som är placerade vid Hem för vård eller boende (HVB) och som får undervisning vid sådana hem.

Det vanligaste skälet till placering vid HVB är omsorgsbrist i hemmet. När det gäller tonåringar beror det även ofta på beteendeproblem, som till exempel missbruk och kriminalitet. Syftet med att placera barn och unga vid ett HVB är att särskilda åtgärder ska genomföras för att komma till rätta med eller minska ett eller flera problem som eleven har. För de elever som är placerade vid HVB finns en stor variation beträffande tillgången till undervisning. De flesta får undervisning vid en reguljär skola men för 114 elever har detta inte bedömts vara möjligt. Istället får de s.k. särskild undervisning enligt 10 kap. 3 § skollagen vid det hem där de är placerade.

Utbildningsformen särskild undervisning ska anordnas för elever i det obligatoriska skolväsendet som på grund av sjukdom eller liknande skäl under längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete. Även om den särskilda utbildningen inte omfattas av samma regelsystem som det offentliga skolväsendet ska den så långt det är möjligt motsvara den undervisning eleven inte kan delta i. Det är viktigt att hålla i minnet att dessa elever har lika stor rätt som andra elever till en god utbildning.

Granskningen, som är en totalundersökning, omfattar 114 elever från 60 olika kommuner. Antalet HVB som ingår i undersökningen är 31, belägna på 26 orter i landet. Granskningen har genomförts genom dokumentstudier, enkäter samt besök och intervjuer.

Vi har under vår granskning funnit många verksamheter och förhållanden vad gäller beslut, utredningar, överlämnanden med mera som brister men också mött några verksamheter som till stora delar fungerar väl, vilket vi belyser i denna rapport.

Våra viktigaste iakttagelser i granskningen är:

Elevens rätt till utbildning inskränks. De placerade eleverna får inte undervisning i tillräcklig utsträckning. Endast ett av de 31 granskade hemmen bedriver undervisning i alla ämnen och ger eleverna den undervisningstid de normalt sett har rätt till. Både HVB och elevernas hemkommuner har ansvar för att eleverna tillförsäkras sin rätt till utbildning. Skolinspektionen har noterat att det finns allvarliga brister i detta ansvarstagande.

Beslut och utredning saknas. Samtliga 114 elever som vi intervjuat har anpassad studiegång, vilket bland annat innebär att omfattningen av elevernas undervisning inte motsvarar den som föreskrivs i den nationella timplanen. I de allra flesta fall saknas både beslut och utredningar avseende den anpassade studiegången. Skolinspektionen menar att detta är allvarligt eftersom inskränkningen av elevernas rätt till utbildning skett på osäker grund.

”I de allra flesta fall saknas både beslut och utredningar avseende den anpassade studiegången.”

Passiva skolhuvudmän. Huvudmännen för elevernas ordinarie skolor är passiva när det gäller att säkerställa elevernas rätt till utbildning. För att särskild undervisning ska kunna anordnas vid ett HVB krävs att skolhuvudmannen överlåter undervisningen till det aktuella hemmet. Det är dock vanligt att ett formellt överlåtande saknas eller att det finns brister i hur överlåtandena går till. Ofta är det socialtjänsten i kommunen och inte skolan som är aktiv.

Svårt att samverka kommun/HVB. De aktuella hemmen och de för eleverna ansvariga skolhuvudmännen har svårt att hitta former för att samverka både före och under placeringen, vilket kan påverka elevens rätt till utbildning. I samband med placeringen ges inte den nödvändiga informationen om elevens utbildningsbakgrund till det mottagande hemmet för att undervisningen ska kunna genomföras och anpassas på ett sätt som utgår från elevens behov och förutsättningar. Dessutom är skolhuvudmännen passiva vad gäller att följa upp elevens utveckling under placeringen.

Begränsningar kan hindra elevernas möjligheter. HVB har visserligen tillgång till ändamålsenliga lokaler och undervisningsmaterial för de ämnen som erbjuds. Men om eleverna skulle ha förutsättningar för att få undervisning i fler ämnen än vad de får i dag kommer flera hem ha svårt att kunna erbjuda det i befintliga lokaler. Det gör att det snarare blir de begränsningar som finns i det aktuella hemmet som avgör vilken utbildning eleven får än elevens egna förutsättningar och behov.

Skolinspektionens rekommendationer

- Kommunerna måste säkerställa att det finns rutiner för en väl fungerande samverkan mellan de aktörer i kommunen som ansvarar för elevens behov av behandling och undervisning.
- Skolhuvudmännen måste säkerställa att överlåtandet av anordnandet av den särskilda undervisningen görs på ett formellt och korrekt sätt.
- Mottagande hem ska inte bedriva särskild undervisning om det saknas ett formellt överlåtande.
- Kommunerna måste ta fram rutiner för att kontrollera att eleverna i åldern 7–16 år fullgör sin skolplikt samt får sin rätt till utbildning tillgodosedd.
- Mottagande hem ska endast anordna särskild undervisning om de tveklöst kan uppfylla de krav som ställs för att eleven ska få en undervisning som så långt det är möjligt motsvarar den undervisning eleven inte kan delta i.

Särskild undervisning begränsar elevens rätt till utbildning och bör därför enligt Skolinspektionens bedömning endast användas i undantagsfall då elevens skolgång inte kan ordnas på annat sätt. Även om Skolinspektionens granskning inte har omfattat en bedömning av om det i varje enskilt fall har varit motiverat att eleven får sin utbildning tillgodosedd genom särskild undervisning visar våra iakttagelser att beslut om särskild undervisning fattas på bräcklig grund, utan stöd i utredning av den enskilde individens förutsättningar och behov. Under granskningens gång har det funnits anledning att ifrågasätta om elevernas problematik verkligen kräver så stora inskränkningar som särskild undervisning innebär.

Granskningen visar också att regelverket är otydligt och har brister. Skolinspektionen avser därför att hos regeringen påpeka behovet av förändringar i regelverket. Tydligare bestämmelser skulle bidra till att säkerställa elevernas rätt till utbildning.

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar löpande all skolverksamhet, närmare 6 000 skolor. Tillsynen går igenom många olika områden i verksamheterna för att se om de uppfyller det som lagar och regler kräver.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar mer detaljerat kvaliteten i skolverksamheten inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev.

Fristående skolor

– kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.